
TERMÉSZETTUDOMÁNY.

I. — TERMÉSZETTÖRTÉNETI MŰSZÓTAN ÉS LÉTSZERÍRAT.

(ORISMOLOGIA ET ORGANOGRAPHIA
HISTORIAE NATURALIS.)

Si les hommes définissaient les mots, dont ils se servent, il y aurait moins de disputes; car ce n'est pas assez d'être entendu, il faut encore qu'on ne puisse pas être mal interprété.

Voltaire.

Meggyőződve arról, hogy közérthető természettörténetünk addig, míg meghatározott természettörténeti nyelvünk nem lesz, nem lehet; — hogy a' természettörténetnek még csak olvasásához sem foghat sikerrel, ki annak saját nyelvét nem érti: ¹ a' természettörténeti műszótant és létszeríratot olly czélból dolgoztam ki néhány év előtt, hogy azt az 1834dik esztendő' első havában jelentett nagy Természettörténet mellett kiadjam. De hazámfiak' részvétlensége miatt e' szándékom nem létesülhete.

Ha mind kéziratban maradásra van is rendelve dolgozatom: ² magamnak mégis a' haza' sajátjával, tudniillik a' magyar nyelvvel, bánásomról számot adni tartozom.

¹ — „physiographiam qui colit, ullo pacto metam perfectionis cognitionis falicius non attinget, quam si aliquot dies terminis perdiscendis tribuerit“.

² A' magyar könyvek' keletéről ítélve mást nem reménylhetni.

Minthogy minden élőnyelv' természettörténeti műszavai jobbadán a' deák 's görög nyelvbeli műszók' kaptájára készülnek: a' magyarban én is, mennyire nyelvünk' szelleme engedé, kaptának a' deák 's görögöt vettem. Innen lett az, hogy a' névmások' különböző végzeteit (l. Bévezetés), az öszszókat 's egyebeket a' deák-görög minta után képeztem, p. o. *fűrészült: serratus, a, um; egytermékű: monocarpus, u, um; termékkörv: pericarpium* 'sat., mert csak így lehete nyelvünkbe is a' deák-görögben annyira diszló consequentiát behozni, megtartani.

Az előttem műszavakat alkotó magyar természettörténetírók'¹ egyike sem terjesztette elébe az egész természettörténetben előjövő tárgyakat. E' miatt dolgozatjaikba azon hiba csúszott be, hogy igen számos szavakat ferdéül használtak el. Én, ki a' természet' három országbeli műszavakat egyszersmind szedtem öszsze, e' hibát kerülni szándékoztam.

Hol a' műszó' jelentésénél fogva új, a' magyar munkákban nem találtató fogalom jött elő: ott annak kijelzésére vagy a' tárgynak megfelelő szó' törzsökét csupán avagy illő raggal ellátva; vagy illy hibítván, az elsőség jogon, új magyar hangzású szót alkalmaztam.² El nem hallgathatom itt azoni bámulásomat, hogy nyelvünket a' műszók' képzésére szintolly alkalmasnak találtam, mint az oskola olta is annyira megszokott deák-görögöt; egyszersmind gazdagabbnak lelém, mint a' deákat vagy görögöt egyenként. — Nem kell minden szokatlan szót újnak nézni; a' mi első tekintettel annak látszik, nem mind az. Példaül a' 'hom' szót hozom föl. 'Hom' = sinciput. E' szó megvan ezen ösztételben: *hom-pora*, melly

¹ Benkő Ferencz: Werner Ábrahámnak a' Köveknek és Értzeknek külső Megermértető Jegyeikről. Kolosvárott. 1784.

Diószegi és Fazekas: Magyar Fűvészkönyv. I. II. Rész. Debreczenben. 1807.

² Az új szavak' (sic!) képzésében követett szabályokat is apródonként hozzá fogom e' munkámhoz jegyezgetni, hogy belőle ne egyszerű — hanem etymologica műszótan legyen.

használtatik, *homnak pora* helyett, 's ámbár egy szóképmondatik ki, de hom' porá-nak kellene lenni.

Midőn egy deák és egy görög ugyanazon jelentésű szót (p. o. *folium* és *phyllum*) különböző értelemben találtam vala használnak, 's a' magyarban már hasonló jelentésűre semmikép sem akadhaték: hasonló licentia-kép a' vidéki¹ (provincialis) különböző szóejtést különböző, de hasonló fogalom' előterjesztésére vettem föl, p. o. bög, csög; göcs, göb.

Ha valaki bizonyos szó' jelentésének meghatározásában fölakadna, és azt más, hasonló fogalom' jelentésére alkalmasabbnak vélné: arrólí itéletét addig függeszse föl, míg a' sok hasonjelentésűeket öszve nem hasonlította. Ha ismét másnak az egész műszavak' öszvesége nem volna ínyére: azt bizonyossá teszem arról, hogy azokat nem olly czélból dolgoztam ki, mintha az itt adottakat az egész közönségre szándékoznám tukmálni; csak utat akartam törni a' későbbieknek², hogy ők

¹ Sajnálom e' tekintethen, hogy hazám' kevés vidékével vagyok ösmeretes. E' hijányt mégis jobbadán kipótolta tiszt. tud. Kassai József úr' igen jeles magyar-diák szókönyve.

² Pest, Aprilis 13. 1836. Tek. tud. Dr. Frivaldszky úr' a' m. tudós Társaság' Évkönyveiben leírt rovarak' bélyegzésében már az általam elébb kidolgozott (1834 elején) műszótant használta.

T. t. Vajda Péter ur szinte leírta saját használatára a' műszótan' deák utalóját (index) 1835. nyarán, és mint a' mai datum alatt kezemhez vett *Füvészet*' első részéből látom, azt úgy, a' mint az akkor volt, ámbár nevemet csak két helyt említé, egészen elfogadta. (De azért nem minden a' *Füvészet*ben előjövő műszó sajátom. E' tekintetben a' két munka' valamikori öszvehasonlítása majd elég fölvilágosítást szolgáltat). 1835 nyara óta, mivel minden sajtó alá készülő érdekesb munkáimat többször szoktam áldolgozni, a' műszótant is kétszer dolgoztam ált, 's megvallom, csak *azolta irtam belé* a' névmások' végzeteire nézve azon *egész consequentiát*, mellyet a' deák-görögben leltem (mit tekintve szinte nyereség, hogy 1834ben részvevője a' természettörténet-írási vállalatnak elég számmal nem találkozék); azolts' több műszavakon, okoknál fogva, változtatást

e' nyomon kevesebb fáradsággal 's talán több szerencsével szolgáljanak köz hazánknak. Szerettem volna, ha olly kedvező körülmények közt élnék, hogy nemcsak időmet, hanem értékemet is áldozhatnám a' közjónak, munkám' deák utalóját (index), a' debreczeni Fűvészeket követve, magán kinyomtattatni, azon kérve ahhoz értő honomfiat, hogy valamennyin e' *tudományos nyelvünkre* nézve nem kis fontosságú műszavakat hányják, vessék meg, 's kiki igazításait köz helyt velem tudassa. De —

E' jelen műszótan csupán a' szorosb értelemben vett természettörténetben (mineralogia, botanica, zoologia) előforduló régibb-újabb műszavakat tárgyazza, 's értelmöket a' leginkább divatló (l. Literatura) írók után fejezi ki.

Betűrendbe van szedve, úgy mindazáltal, hogy mindenik létszeri műszó alatt a' létszer' részei 'sat. is említettnek, vagy előadatnak. E' tekintetben különbözik e' munka a' csupa szótári előadástól, 's valamennyire a'

tettem, p. o. *csira* embryo helyett (nem *csira*, mint a' Fűvészet 14 lapján, β . nyomtatva van, mivel akkor is már *csira* szót spado, hermaphroditus-nak használtam), *emöd*, *emde'* szót választottam. *Tally* = *spermophorum* most nálam nincs többé, helyette *talj* jön elő, és valamint a' *tal* ezelőtt, az is *podium*-ot teszen; a' *spermophorum* pedig a' göröggént *magvivöncz'*, *petevivöncz'*, *tártány'* lett. Illyenek továbbá: forrács = *strophiola*, most már = *raphe*; púpos = *gibbosus*, most *hoporcso*, *tarka* = *variegatus*, most = *ezifra*; köldökény most *köldökécz*, (mert az — ion görög végzet kicsinyítő) 'sat. Némelly szók hibásan irattak le; p. o. *termékköro* *termékkörv* h., *szelernye* *szekernye* h., *tetönküdő* *tetözküdő* helyett.

Ez utolsó szó a' *fastigiatus*'-t tevéni ki, javításom után az *atus'* végzet miatt nem is maradhat *tetözküdőnek*, hanem *te-tejült'*-re változott. Ide tartoznak: *csupka*, *czupka* helyett; *tollász*, *toklász* h.; *dornós*, *dornó*; *domós*, *domó* (úgrádi szó) h., 'sat.

Továbbá, minthogy a' rejtveniatkás v. lopvanószó növények' és az ásványok' műszavai a' leíráskor a' textusból *mind* kiszedve nem voltak: a' mi e' részben enyim, akkor lehet meglátani, ha majd az én munkám is nyomtatást ér.

rendszereshez is szít; belőle tehát, nem számítván a keresgetési időt, ha kinek tetszik, szinte rendszerileg olvashatja az egész műszótant, p. o. *állat* szót vevén, a határozat (definitio) után a *részek*, mellyekből az áll, neveztetnek meg; ezek között vagynak (p. o.) a *végtagok*; ha ezekről kívántatik bővebb ösmeret, azon szót kell fölkeresni, 's i. t. az utolsó porczikáig.

A' könnyenérthetés végett a' műszavak alatti magyarázatban a' *linnéi* rövidségtől eltértem.

A' közműszavak' általános vagy elvont jelentése azok' szótári helyén előadatik ugyan, de egyszersmind az alkalmazott a' létszerek' leírása alatt is előfordúl¹, 's erre utalnak az általános jelentés után következő számok, p. o.

tárcsált: peltatus, a, um,

lapos, téres test, középre eső czupkával. I. Kötnök. II. 2. 'sat.

Itt a' szám (II. 2.) annyit jelent, hogy ezen létszeri műszó alatt *kötnök: connectivum*, a' bélyegeg' II. d. rendben a' 2. d. sorban előfordúl a' *tárcsált*, alkalmaztatva a' *kötnökre*, 's magyarázva, millyen a' *tárcsált kötnök*.

BEVEZETÉS.

I.

Minden, a' mi a' nagy természetben létez, az emberre nézve csak annyiban érdekes, mennyiben az ennek figyelmét magára vonja.

Ezen figyelem kezdete a' természetteli ösmerkedésnek, mellynél a' legelső tételek közzé a' *névadás* vagy *elnevezés* tartozik.

II.

Azon testek 's ezek' részei, mellyek az ember' érkeikre hasonló vagy különböző tüneményekkel hatnak,

¹ A' könnyenérthetés és világosság pótolják ezen *ismétlési* hibát.

ugyanazon, vagy különböző névvel jelettetnek meg, p. o. állat, láb, hús, csont, fa, ág, gyümölcs 'sat.

A' közönséges ember a' testek' kitünőbb részeinek elnevezésével beelégszik; nem az, ki valamelly fölvelt tárgyat minden apróságaival kifürkészni szeret; ennek, hogy azoknak minden, még a' legkisebb, részökön is észrevett szemléleteit másokkal közölhesse, valamennyi illyes, a' közéletben ki nem jelet, részek' elnevezése nélkül magát érthetővé tenni alig lehet, vagy azokat hosszas körülírással és számtalan ismétlésekkel kell pótolnia.

III.

Mihelyt tehát az ember a' természettel közelebből 's egyszersmind szélesebben is ösmerkedik: szüksége van, a' még előtte ösmeretlen tárgyaknak 's ezek' részeinek nevet —, azon neveknek, mellyek idővel a' nép' szájában bitangokká lettek, bizonyos értelmet 's meghatározott jelentést adni.

Igy apródonként a' természet' bővebb ösmerete tudományyá, a' természeti testeknek 's ezek' részeinek elnevezései műszavakká alakúlnak.

IV.

A' MŰSZAVAKRÓL ÁLTALJÁBAN.

Műszavaknak a' természettudományban (természet-tan = scientia naturae) *minden a' természeti tárgyak 's ezek' bélyegeinek kijelelése végett fölvelt 's meghatározott értelmű szók neveztetnek.*

A' műszavak közt azok, mellyek több, különböző részekre illenek 's általános jelentésűek, a' *bélyegző* vagy *közműszavak*, — *termini technici communes s. abstracti.* Illyenek a' névmások: kukora, göndör, saja 'sat. —

Azok, mellyek csak egyes természeti testekre vagy azok' részeire kizárólag illenek: *saját műszavak* — *termini technici proprii.* Illyenek a' főnevek: ágyék, falám, rügy 'sat. Ez utolsók, a' mennyiben a' természeti testek' létszereit tárgyazzák, *létszeríratinaknak*, — *termini organographici*, — is mondatnak.

V.

Általjában a' műszavak' öszvesége, — különösen azon tan, melly a' természet' leírásában előforduló műszavakat jelentéseikkel együtt öszvegyűjtve 's rendszeresen egybeállítva adja elő, — azok' képzésére 's alkalmazására útmutatást szolgáltat: *természettudományi műszótannak* = *terminologia* —, *orismologia* —, *glossologia scientiae naturalis* — neveztetik.

Azon része e' tannak, melly a' létszereket (organa) írja le: *létszeríratnak* = *organographia* — hívatik.

VI.

A' műszavakat öszvesen kétfélekép' szokás előadni, t. i. *rendszeres*, vagy *szótári* (ABCz) renddel.

A' műszavak' rendszeres előadásában, melly kitüntetőleg *műszótannak* mondatik, legelsőbb' a' köz műszakat elvonva (abstracte) szokás előtárni, 's a' tannak e' részét *köz műszótannak*, — *orismologia generalis*, — *universalis*, — *communis*, — mondani.

Az ide tartozó műszavak a' természeti tárgyak' *korát*, *helybeli viszonyait*, *nagyságát*, *számát*, *létszereik' jelenlétét* vagy *hiányát*, *fekvetét*, *rendezetét*, *irányját*, *öszfüggését*, *idomát*, *fölepét* (föületét), *súlyját*, *állományját* (consistentia), *szilánkságát*, *fényét*, *színét*, *átlviláglását*, *melegségét*, *hidegségét*, *vilálatját* (phosphorescentia), *villanyságát* (electricitas), *ízét*, *szagát*, 'sat. bélyegzik.

Ezek után a' *különös műszótanban* — orismologia specialis, partialis, propria¹, — mint a' rendszeri műszótan' másik részében, minden egyes természeti testekre, vagy ezek' részeire, változásaira kizárólag illő elnevezések 's bélyegek íratnak le a' szerént, a' mint azok nagyobb vagy kisebb fontosságú létszerek' nevei vagy tulajdonai, 's egymáshoz alkotásoknál fogva közelebb vagy tovább állanak.

¹ Ezt Kirby: *külbonczolatnak* = *anatomia exterior* nevezi.

E' műszótani rész *különös létszerírat* — *organographia specialis* — nevet is visel.

A' szótári rendnél mindenik nemzeti nyelv' ABCz-je használtatik.

VII.

Mindenik előadási módnak megvan tulajdon saját-sága és a' másik fölött elsősege. Ha a' műszótant nem vesszük egyébnek, mint a' mi, *tudományi nyelvnél*: különösnek teszik annak rendszeres külseje; ha meggondoljuk, hogy minden benne előforduló műszóra a' folytonos gyakorlás' hijánya miatt idővel a' legélénkebb emlékezet sem eszmél, annak fölkeresése pedig a' hely 's utaló' bizonytalansága miatt sok időbe kerül, 's végre az egész tan egyes szavak' értelmének könyv nélküli megtanulásában alapszik: annak, ki a' természettudományi leírásokat, kevesebb gyakorlás mellett, folyvást érteni akarja, jobban ínyére esik a' nem értett műszónak hamar föltalálhatása, a' min az ABCz-rend könnyen segít.

A' rendszeres műszótan mindazáltal, mivel minden egymáshoz hasonló tárgyakat egymástól különbözőkkel egymás mellett idézget elő, — az ismétléseket vagy kihagyásokat legcélszerűbben kikerülteti, — az egész természet' tárgyait mintegy egy pillanattal végig futva tárja elő, — tudományi alakjával vonzó: a' köztanításnál a' használásra alkalmasabb.

VIII.

A' MŰSZAVAKRÓL KÜLÖNÖSEN.

SZABÁLYOK.

1.

Minden állandólag különböző létszer és ennek minden saját része tulajdon nevet kapjon. *Szem*, oculus, *Mél*, pupilla. *Zugoly*, — *szugoly*: canthus oculi.

2.

Az egymástól csak tetszőleg különböző, de egyéb-kép' azon alkotású és működésű létszereknek más létszerek' neveit adni tilos; p. o. a' rovarak' első lábát karnak nevezni.

3.

Ugyanazon szóval két különböző tárgy soha se neveztessek el. E' szabályra nem ügyelés miatt már eddig is nem csekély a' zavar, mint p. o. a' fűvirág' részeinek elnevezésében.

4.

Az ösztett műszók között az, melly a' fő sajátságot jeleli ki, hátul álljon, p. o. sárgazöld: flavo-viridis.

5.

Az idegen nyelvekben két idegen nyelvbeli szó ne tétessék össze, p. o. terminologia egy deák, *terminus* és egy görög, *λογος* szóból; ilyenek: insectologia, biphyllus, taxicornis; — hanem az öszszók ugyanazon nyelvbeliek legyenek: bismologia v. horismologia (terminologia helyett), entomologia (insectologia h.), diphyllus (biphyllus h.), taxiceros (taxicornis h.).

6.

Minden természeti tárgy' bélyegző sajátságai, ha ezek több tárgyakra is illenek, *névmással*, nem pedig egy *főnévvel* tétessenek ki; hibáznék p. o. ki az *úszó lábakat* — pedes natatorii — *uszanyoknak*: *pinnae* nevezné.

7.

A' névmások' (adiectiva) végzetei általjában ezen jelentéssel használtassanak:

a) — ú, — ű: = us, — ius, — alis, — is, miséget jelentsen, p. o. egyajú: univalvis, e (minek aja csak egy van); kétkaréjú v. kétkara-

jú: bilobus, a, um; sokvirú: multiflorus, a, um; polyanthus, a, um.

b) — lt (— alt, — elt, — olt, — ult, — ölt, — ült);
— z — tt (— azott, — ezett, — zött) = atus, a, um;
itus, a, um,

általjában valaminek jelenlétét jelenti, p. o. szárnyalt: alatus, a, um; fülült, fülezett: auritus, a, um; levelült, levelzett: foliatus, a, um (valami, minek szárnya, füle, levele van).

Az ösztételekben ugyan szokatlanul hangzik a' *múlt idő* végzete; hanem a' következőség és szoros értés miatt ott is meg kelle tartani azt, p. o. *kétkarajolt*: bilobatus, nem *kétkarajú*: bilobus; *káromkarmult*: triungviculatus.

c) — i: = alis, e; — aris, e,

valamelly testhez tartozó részt jelent, p. o. gyöki: radicalis; leveli: foliaris; kari: brachialis; aji: valvaris.

d) — s (— as, — es, — os, — ös): = osus, a, um, valamelly résznek nagyságát vagy sokaságát teszi, p. o. szőrös: pilosus; gyökös: radicosus (—minek nagy v. sok szőre, gyöke van).

e) — vési, — tési; — ti (ati, — eti): = tivus, a, um, valamelly cselekvés vagy létel' minőségét határozza, p. o. visszaszegületi: replicativus, a, um; képezeti: formativus, a, um; kettelvési, vagy ketteltesi: duplicativus, a, um.

f) — orú, — örű, — képi, — forma: = formis, e, — morphus, — oideus, a, um, — oides,

valamelly bizonyos létszerreli hasonlóságot jelent, p. o. monyorú v. tojásforma: ovoideus; bögyörű v. bögyforma, domboru v. dombforma: convexus, a, um; homorú: concavus, a, um; kögörű: disciformis, discoideus, a, um; gyökörű: radiciformis, rhizoideus, rhizomorphus; egyörű: uniformis; sokorú: multiformis.

g) — féle: = aceus; — icius —; — inus, a, um.

valamelly létszernek természetét vagy állományi viszonyát jelenti, p. o. hártyaféle: membranaceus, a, um; téglaféle: lateritius; gyökféle: radiginus, a, um.

h) — ó: = ius,

valamelly létszernek létét vagy hasznát teszi, p. o. úszó: natatorius, a, um; ásó: fossorius, a, um.

i) — helyetti: = aneus, a, um,

arra mutat, hogy valamelly rész elváltozása miatt lett más részhez hasonlóvá, p. o. köntőhelyetti: stipulaneus, a, um.

k) — ló, — lő; — adzó, — edző, — ödző; — adó, — edő, — ödő: = idus, a, um; — icans, — escens,

különösen a' szinek' egymásba folyását, vagy valamelly létszer' kezdődő kifejlését teszi ki, p. o. fehérlő: albidus; fehéredő: albescens; fehérkellő: albicans; fanodzó: pubescens.

l) — dad, — ded; alig — : = sub —, obscure —,

a' ,dad' a' nevekhez, az ,alig' az igékhez ragasztva nyilvántalanságot, vagy egyik testformának a' másikhózi közeledését jelenti, p. o. aligfűrészült: subserratus, a, um; rózsádad, rózsaidad: subroseus, a, um.

m) — acska, — kás; ecske, — öskés: = usculus, a, um,

csekély eltávozást egyik formától a' másikhóhoz bélyegez, p. o. tompácska: obtusiusculus, a, um; szőröskés: pilosiusculus, a, um; hosszúkás: longiusculus, a, um.

n) leg —, igen — : = simus a, um, rimus, a, um (valde, maxime, distincte, insigniter, exacte, fere),

az öszhasonlítás' különböző lépcsőit jelelik, p. o. legágasabb: ramosissimus, a, um; igen gallyas: valde ramosus, a, um.

o) — atlan, — etlen; — talan, — telen: = a —, an —, e —, ex —, in —,

hijányt határoz, p. o. leveletlen: aphyllus, a, um; szarvatlan: ecornis, e; köntőtlenült: exstipulatus, a, um; fegyveretlen: inermis, e.

p) vissza — : = ob — , re — , obverse — ,
ellenkező állapotot teszen, p. o. visszazívült: obcordatus, a, um; visszapetült: obovatus, a, um; viszszaakúpi: obconicus, a, um.

q) A' névmások' ösztételeiben az elődinek végzete ígemelléki (adverbiale), p. o. hosszasan - gerelyült: oblongo-lanceolatus, a, um; az ígékében pedig részesülői (participiale), p. o. gerelyülve-hosszas: lanceolato-oblongus, a, um; sávólva-pontolt: striato-punctatus, a, um; pontolva-sávult: punctato-striatus a, um.

Ezen ösztételt használni szokás ott, a' hol egyik idom a' másikba megy által. Tehát hibáznék, ha valaki az ugyanazon fogalmú tárgyat két, — ugyanazon jelentésű szóval emlitené, p. o. tekésen-gömbös: sphaerico-globosus; vagy két épen különböző fogalmú tárgyat ömletne öszve, p. o. quadrato-rotundus.

L I T E R A T U R A.

Hogy lássék, egy betűben mennyi műszó foglalatik, magyarázat nélkül a' B. és T. itt következik:

B.

Báb: pupa, ae; mumia, ae.

Babug: papilla, ae, l. Szömölcs, Csecs.

Babugos: papillosus, a, um.

Bágyadt (szín): (color) aquosus. l. Vizes, Lankadt.

Bákány: spadix, icis.

Bákányféle: spadicus, a, um.

Bákányolt: spadicatus, a, um.

Bákányorú: spadiciformis, e.

Bakarasz, — nyi: dódrans.

Bakbűzű: (odor) hircinus.

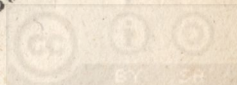
Bakféle: hircinus, a, um.

Bal: sinister, ra, rum.

Balfelé: sinistrorsum.

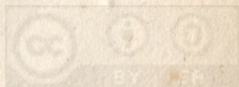
Ballóka: libramentum, i; halter, ris.

- Baltaképi: securiformis, e. l. Fejszeképi.
 Bánáti: banaticus, a, um.
 Bány: metallum, i.
 Bányi: metallicus, a, um.
 Bara: chorion, ii.
 Baraczkpiros: persicinus, a, um.
 Barbari: barbareus, a, um.
 Barcza: symbolum, i.
 Bárdorú: dolabriformis, e. l. Gyaluképi.
 Barka: amentum, i. l. Birke, bürke.
 Barkádzó l. Barkahozá.
 Barkaféle: amentaceus, a, um.
 Barkaforma: amentiformis, e.
 Barkahozá: amentifer, a, um.
 Barlangult: cuniculatus, a, um.
 Barna: bruneus, brunneus, a, um.
 Barnafekete: memnonius, a, um.
 Barnapiros: puniceus, a, um.
 Barnasárga: mulatinus, a, um.
 Barnavörös: melancholicus, a, um.
 Bárzsony: byssus, i. l. Poh: velumen.
 Bárzsonyfekete: holosericeus, a, um.
 Bárzsonyféle: byssaceus, a, um; byssinus, velutinus.
 Bárzsonyi: byssinus, a, um.
 Bajsz, bajúsz: mystax, cis.
 Be — : in —, introrsum —.
 Becsavart: intortus, a, um.
 Beczű: siliqua, ae.
 Beczűke: silicula, ae.
 Beczűkés: siliculosus, a, um.
 Beczús: siliquosus, a, um.
 Bedugott: insertus, a, um. l. Beöltött.
 Befelé: introsum versus.
 Befogadt, befogadott: receptus, a, um.
 Befonyorodott, befonyorúlt: involutus, a, um.
 Befordult: introrsum versus, a, um.
 Befüstölt: infumatus, a, um.
 Begörbedt: incurvatus, a, um.

- Begörbült l. Begörbedt.
 Begurba : incurvus, a, um.
 Begyöngyölödött. l. Befonyorodott.
 Behajladt : inflexus, a, um, l. Kukora, Fintor.
 Behajlott, behajult. l. Behajladt.
 Behintett : adpersus, a, um.
 Bekent : illinitus, a, um.
 Békós : compes. l. Nyűgös, Öszlábú.
 Bél : intestinum, i.
 Belajkak : labia; labia interna.
 Bélcz : nucleus, i.
 Beleczk : acinus i. l. Biling, Csete.
 Beleczkes : acinosus, a, um.
 Belenz : pulpa interna. l. Pempő.
 Belenczes : pulposus, a, um. l. Pempős.
 Belér : Postcosta, ae.
 Belfal : paries internus. l. Fal.
 Belfodori : mesentericus, a, um.
 Belgyökű : endorhizus, a, um. l. Bengyökű.
 Belhón : epimerum. l. Fölhón, Hón.
 Belköldök : chalaza; hilum internum. l. Güge, Magda.
 Belmagv : endospermium. l. Fehérnye.
 Belmagvú : endospermus, a, um.
 Belökött : intrusus, a, um.
 Belső : internus, a, um.
 Belszegy : entosternum, i.
 Beltarj : endopleura; hiloferus etc.
 Beltenyves : endogenus, a, um.
 Belterj : intensio.
 Bély : medulla, ae (plantarum).
 Bélycsatorna : canalis medullaris.
 Bélycsőv : tubus medullaris.
 Bélyeg : character, ris.
 Bélyugár : radius medullaris.
 Bemetélt : incisulus, a, um.
 Bemetszett : incisus, a, um.
 Béna, bénult : mutilatus, a, um.
 Bendölt : ruminatus, a, um. l. Böndölt.

- Bengeforma l. Bengörű.
 Bengyek: ptila, orum.
 Bengyökű. l. Belgyökű.
 Bennőtt: innatus, a, um.
 Bénult. l. Béna.
 Benyomat: impressio, nis.
 Benyomott: impressus, a, um. l. Horpadt.
 Beöltött. l. Bedugott.
 Berakott: impositus, a, um. l. Betett, Betojt, Hátaló.
 Bércz, bérczek: iuga montium.
 Berek: lucus, i. l. Sór, Csender.
 Berétültes, berétülti: induplicativus, a, um.
 Berze, berzés, berzedt: squariosus, a, um.
 Berve, bervült: haematiticus; cruentatus, crenatus, a, um.
 Bervétlen: incruentus, a, um.
 Bervült. l. Berve.
 Beszegült: implicatus, a, um.
 Beszórt: inspersus, a, um.
 Betekeredett: obvolutus, a, um. l. Visszagyöngyöledött, Visszafonyorodott.
 Betekergtetett: obvolutatus, a, um.
 Betett: impositus, a, um. l. Berakott, Betojt, Hátaló.
 Betojt. l. Berakott.
 Betűforma: characteriformis, e.
 Bevetett: obsitus, a, um.
 Bevonult: intractus, a, um.
 Bévüli: intrarius, a, um.
 Bibe: stigma; spongiola pistillaris.
 Bibécs: stigmatella, ae.
 Bibircs: verruca, ae. l. Födöny, Szöcsény, Szömörcsény.
 Bibircsos: verrucosus, a, um.
 Bíborfekete: atropurpureus, a, um. l. Zögbibor.
 Bíbori: purpureus, a, um.
 Bíborodó: purpurescens.
 Bigaforma: limaciformis, e. l. Bigorú.
 Bige: galbulus, i. l. Tobar.
 Bigorú. l. Bigaforma.

- Bigyedt, dehiscens.** l. Pittyedt (nem kovadó: dehiscens).
Bigyma: caruncula, ae. l. Fityma, Torongy.
Bikkés: fagetum.
Biling. l. Beleczk, Csete.
Bilinges. l. Beleczkés, Csetés.
Bimbó: alabastrum, i, alabastrus.
Bircsad v. bircsökül: es bildet Auswüchse.
Birke. l. Barka.
Bitang: vagus, a, um. l. Bolygó, Kóbor, Tétovás.
Bizgató: vellicans.
Bizonytalan: incertus, a, um.
Bób. l. Búb.
Bóbíta: crista pennacea. l. Konty, Taréj.
Bóbitált: cristatus, a, um.
Bocskor: perula, ae.
Bódító: narcoticus, a, um. l. Bódor.
Bodocs: coccus, i; cocca, coccum. l. Mogy.
Bódor. l. Bódító.
Bodor, bodrolt: undulatus, a, um. l. Habolt, Hullámcsált.
Bog: panicula, ae. l. Buga.
Bogféle: paniculacens, a, um. l. Bugai.
Boglár: ocellus, i. l. Szemcse.
Boglárolt: ocellatus, a, um.
Boglyas: diffusus, a, um.
Bogolt: paniculatus a, um. l. Bugált.
Bogorú: paniculiformis.
Bogult: in paniculam dispositus.
Bogyó: bacca, ae.
Bogyóhoza: baccifer, a, um.
Bogyonya: sorose.
Bogyorú: bacciformis, e.
Bogyózó: baccans, tis.
Bogyúlt: baccatus, a, um.
Boholy. l. Bolyh.
Boka: talus, i; malleolus, i.
Bóka: nutans, tis.
Bókoló: connivens. l. Csukor.

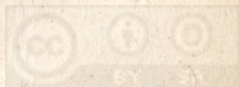
- Bokréta: thyrsus, i.
 Bokrétorú: thyrsoides.
 Bolt: fornix, cis.
 Boltozott: fornicatus, a, um. l. Eszterhált.
 Bolyginegű: vaginervis; — ius.
 Bolygó: vagus, a, um. l. Bitang, Kóbor, Tétovás.
 Bolyh, boholy: villus, i.
 Bolyhos: villosus, a, um.
 Bolyó: pomum, pyridium.
 Bolyóhoza: pomifer, a, um.
 Bolyókabak. l. Kótykabak.
 Bolyorú: pomiformis, e.
 Bonczokorú: moniliformis, e. l. Olvasóforma.
 Bongó: sonorus, a, um. l. Csengő.
 Bongyor: circinnalis, e. l. Göndör.
 Bongyorodott, bongyorúlt: circinnatus, a, um. l. Göndörödött, Kacsaringolt.
 Bonyok: volva, ae.
 Bonyokolt: volvatus, a, um.
 Bonyola: volutus, a, um.
 Bonyolált. l. Bonyola.
 Borec: pustula, ae.
 Borecsolt: pustulatus, a, um.
 Borecsos: pustulosus, a, um.
 Borda: costa, ae.
 Bordally: hypochondrium, ii. l. Rászt.
 Bordált, costatus, a, um.
 Bordátlan: ecostatus, a, um.
 Borék: scrotum, i.
 Borékorú: scrotiformis, e.
 Borékvarrány: sutura scroti.
 Borféle: vinaceus, a, um.
 Boríték: } tegula, ae.
 Borító: }
 Borkövi: tartareus, a, um.
 Boros, vinosus, a, um.
 Borostyányi: laureus, a, um.
 Borsóféle: pisaceus, a, um.

- Bulyahelyetti: spathaneus, a, um.
 Bulyai: spathalis, e.
 Bulyált: spathatus, a, um.
 Bulyás: spathosus, a, um.
 Bulyátlan: exspathosus, a, um.
 Bunda: pellis, is.
 Bundált, bundúlt: pellitus, a, um.
 Bungatyúk: alae insectorum.
 Bunkó: clava, ae. l. Buzogány.
 Bunkócza: clavellus, i.
 Bunkólt, bunkúlt: clavatus, a, um.
 Burkolt. l. Eltakart.
 Busa. l. Buksi.
 Buta: obtusus, a, um. l. Tompa.
 Butácska: obtusiusculus, a, um. l. Tompácska.
 Buja: luxurians. l. Bővölködő.
 Bujdok: erraticus, a, um.
 Bujnok: viviradix; soboles.
 Bujnokhoza: sobolifer, a, um.
 Bujtás: circumpositio.
 Bujtvány: circumpositum, i.
 Buzavirágkék: cyanicolor; cyaneus, a, um.
 Buzogány: clava, ae. l. Bunkó.
 Buzogányforma } : clavaeformis, e.
 Buzogányorú }
 Büdös: foetidus, a, um.
 Bürke. l. Barka.
 Bütyk, bütyök. l. Bötyk.
 Búzös: graveolens. l. Nehézszagú.

T.

- Tábla: tabula, ae.
 Tag: membrum, i; Glied.
 Tág: laxus, a, um. l. Petyhüdt, Laz.
 — tagú: — gliederig.
 Ták: appendix. l. Függelék, Akasz, Toldalék.
 Takarcs: }
 Takarék: } integumentum; tegumentum.

- Takaró:** tegmen.
Takart: tectus, a, um. l. Födött.
Táki: appendiceus, a, um.
Taknyos: mucosus, a, um. l. Fikás.
Tákolt: appendiculatus, a, um.
Tal: podium, ii. l. Lábalj, Talj.
Tál: patina.
Talabor: cyma, ae. l. Tereb.
Talaboros: cymosus, a, um.
Taladék: podetium, ii.
Talapacs: plantigradus, a, um. l. Talponjáró.
Talaj: fundus, i. l. Fenék.
Tálcsa: patella, ae.
Tálcsei: patellaris, e.
Tálczáka: patellula, ae.
Tálcsalt: patellatus, a, um.
TálcSORÚ: patelliformis, e.
Talcsukló: podarthrum, i.
Talp: planta pedis. l. Csank.
Talpalt: plantatus, a, um.
Talponjáró. l. Talapacs.
Talu. l. Toll.
Talúcza: pennula, ae. l. Tollag.
Talúlag: pennatim. l. Tollalvást.
Talúlt: pennatus, a, um. l. Tollalt.
Talúlva-: pennato-. l. Tollalva.
Talútlan: impennis, e. l. Tollatlan.
Talj: podium, ii.
Tám: adminiculum, i. l. Rovátk.
Támadati: primigenus, a, um.
Támasz. l. Gyám.
Tanórok. l. Legelő.
Tány: pelta, ae. l. Tárcsa.
Tanya: receptaculum fructus.
Tányér: orbiculus, i.
Tányéri: orbicularis, e.
Tányérolt, orbiculatus, a, um.
Tányérosdad: suborbicularis, e.

- Tányineges: peltinervius, a, um.
 Tányolt: peltatus, a, um. l. Tárcsált.
 Tányolva. l. Tárcsálva.
 Tányolva - újjalt: peltato - digitatus, a, um.
 Táp: trophus, i. l. Éteszköz.
 Tapacs: palama.
 Tápázkodó: resurgens.
 Tapcsik. l. Tapacs.
 Tápla: cambium, ii.
 Taplós: fungosus, a, um. l. Gombás.
 Tapogató: tentaculum, i.
 Tapogatólt: tentaculatus, a, um.
 Tar: glaber, a, um. l. Kopár, Koppadt.
 Tarcs: repagulum, i. l. Csatla.
 Tarcsa: retinaculum, i.
 Tárca: pelta, ae. l. Tány.
 Tárcsált. l. Tányolt 'sat.
 Taréj: crista carunculosa. l. Bóbita, Konty.
 Taréjolt: cristatus, a, um.
 Tarka: varius, a, um.
 Tarkabarka. l. Czifra.
 Tarkó: nucha, ae.
 Tárongó. l. Terepély.
 Társi, társas: socialis, e.
 Tarsoly: saccus abdominalis.
 Tarszárny: ala impennis.
 Tárt (táró): patens.
 Tártacska: patientiusculus, a, um.
 Tartós: perdurans.
 Taruló: glabrescens.
 Tarult: glabratus, a, um.
 Tarj: pleura, ae.
 Tarjagos. l. Szederjes, Vereséges, Ütlekes.
 Tarjemény: pleurenchyma, tis.
 Tarjmellék: parapleurum.
 Táská: capsula, ae. l. Tokcza.
 Táskái: capsularis, e. l. Tokczai.
 Tát: rictus, us. l. Acsar.

- Tató: ringens. I. Acsargó.
 Tátogó: hians.
 Tátott. I. Pittyedő: dehiscens.
 Táj: regio, nis.
 Tajki, tajkszinű: testudinarius, a, um.
 Tajtékos: spumosos, a, um; foeculentus, a, um.
 Tav. I. Tó.
 Tavaszi: vernalis, e.
 Tavaszlás, — at: vernatio.
 Tavi: lacustris, e.
 Távlati: remotivus, a, um.
 Tavolított. I. Távult.
 Távult: remotus, a, um.
 Távolkék: armenius, a, um.
 Téglai: lateritius, a, um.
 Téglavörös: lateritius (color).
 Téhely: vagina, ae. I. Hüvely.
 Téhelycse: vaginella, ae. I. Hüvelycs.
 Téhelyelt: vaginatus, a, um.
 Téhelyke: vaginula, ae. I. Hüvelyke.
 Teher: gravitas, tis. I. Nehézség.
 Teke: sphaera, ae.
 Tekécs: sphaerula, ae.
 Tekefejű: sphaerocephalus, a, um.
 Tekemagvú: sphaerospermus, a, um.
 Tekenő. I. Teknő.
 Tekerékeny: tortilis, e. I. Csavarékony.
 Tekergődzős: tortuosus, a, um. I. Kelekolás.
 Tekert, tortus, a, um. I. Csavart.
 Tekervény: anfractus, us.
 Tekés: sphaericus, a, um.
 Teknő: testa, ae.
 Tekörű: sphaeroidicus, a, um.
 Télág. I. Telelő, Téllő.
 Telek: 1. area, ae. 2. pomoerium, ii. I. Szérű, Udvar.
 Telekcse: areola, ae.
 Telekcsélt: areolatus, a, um.
 Téleleji: brumalis, e.

- Telelés: hibernatio, hybernatio.
 Telelő: hibernaculum. l. Télágy, Tálló.
 Telep: torus; phyrostemon.
 Telepvirú: toranthus, a, um.
 Televény: humus, i.
 Televényes: humosus, a, um.
 Téli: hibernalis, hibernus, hiemalis.
 Teli: plenus, a, um.
 Telkelt: areatus, a, um.
 Tellap: homoëdrum, i. l. Egyenlap.
 Tálló. l. Telelő.
 Tellyes: completus, a, um.
 Teltebb, telvébb: saburatio, -ius.
 Temer: phalanx, gis. l. Percz, Porczika, Had.
 Temetett: sepultus, a, um.
 Tengely: axis, is.
 Tengelyi: axilis, e.
 Tengelymagvú: axispermus, a, um.
 Tengelyoszú: axitonus, a, um.
 Tenger: mare, is; pelagus.
 Tengernövény: thalassiphytum.
 Tengerszagú: muriaticus (odor).
 Tengerzöld: thalassicus, thalassinus, a, um.
 Tenyeg: latex, cis.
 Tenyér: palma. l. Topolcs.
 Tenyerelt: palmatus, a, um. l. Topolcsolt.
 Tenyerelve: palmato-, palmati-.
 Tenyerelve - káréjolt: palmati - lobatus, a, um.
 Tenyerelve - részelt: palmati - partitus, a, um.
 Tenyerelve - szelt: palmati - sectus, a, um.
 Tenyérhasábú: palmatifidus, a, um.
 Tenyeri: palmaris, e.
 Tenyérinegű: palminervius, a, um.
 — tenyérszár: -palmus, -palmaris, e.
 Tenyérörű: palmaeformis, palmatiformis.
 Tenyésző: vegetus, a, um.
 Tér. l. Terű.
 Tereb. l. Talabor.

Terebes. l. Talaboros.

Térd: genu, u.

Térdhajlat: poples, itis.

Térdkalács: patella, ae.

Terely: plaga, ae.

Terelyelt: plagatus, a, um.

Teremek: eremi, orum.

Terepe, terepély: patulus, a, um. l. Tárongó.

Terepéllő. l. Szélyellő.

Téres: planus, a, um. l. Lapos.

Terhes: praegnans, tis.

Térimbel: parenchyma.

Teríték, térítő: stragulum, i.

Termécs: carpellum, i.

Termék, termény: carpus, carpium.

Termékali, termékalatti: hypocarpus, s. flos inferus.

Termékbél: endocarpium, ii.

Termékeny: fertilis, e.

Termékenyítő: foecundans, tis.

Termékföl: epicarpium, ii.

Termékföli: epicarpus, a, um.

Termékföni: apocarpus, a, um. l. Különterméki.

Termékkörv: pericarpium, ii.

Termékkörvi: pericarpicus, a, um.

Termékközep: metocarpium, ii.

Termékkül: exocarpium, ii.

Termékmellék: paracarpium. l. Nőcedurvány.

Terméktetem: mericarpium, ii.

Termékvirú: carpanthus, a, um.

Természeti: naturalis, e.

— termetű: - morphus, a, u m.

Termetlen: amorphus, a, um.

Terpedt, terpesz: divaricatus, a, um. l. Nyáradt.

Terpetinféle: therebinthinaceus, a, um.

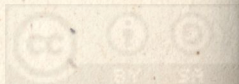
Tertyedt: daedaleus, a, um.

Terű, terület: planum. l. Tér, Lök, Lap.

Terült: complanatus, applanatus, a, um.

Terj: tensio, nis.

- Terjedelem. l. Külterj.
 Terjedet: extensio. l. Terjedelem.
 Terjedő: extendens. l. Feszítő, Terjesztő.
 Terjedt: extensus, a, um.
 Terjengő. l. Szélyellő.
 Terjesztő. l. Terjedő.
 Test: corpus, oris.
 Tételmes: imosant.
 Tetem: mera, morin.
 — tetemű: -merus, a, um.
 Tetejült: fastigiatus, a, um.
 Tétovás. l. Bitang, Bolygó, Kóbor.
 Tető: vertex, cis.
 Tetői: verticalis, e.
 Tejedző: lactescens, tis.
 Téjfehér: lacteus (color).
 Téjfolyú: lactifluus, a, um.
 Tévelygő: erraticus, a, um.
 Tévyő. l. Födő, Kupak.
 Tikkadt: languidus, a, um; matt.
 Tilú: tomium, ii.
 Tiszta: purus, a, um.
 Tíz: decem, deca.
 Tízcsékű: decandrus, a, um.
 Tizenháromszoros: tredecuplex.
 Tizenkétcsékű: dodecandrus, a, um.
 Tizenkétlapony: dodecaëdrum.
 Tízhasábú: decemfidus, a, um.
 Tízhímes. l. Tízcsékű.
 Tízörű: X = tízforma: deciminus, a, um.
 Tó: lacus, us.
 Tobar: galbulus, i. l. Bige.
 Toboz: strobilus, i.
 Tok: theca, ae. l. Tokmány, -tyú, -tyű.
 Toka: gula, ae.
 Tokai: gularis, e.
 Tokcza: capsula, ae. l. Táska.
 Tokczai: capsularis, e.

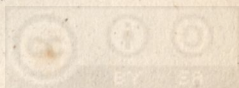

- Tokla**: involucrum, i.
Toklács: involucellum, i.
Toklácsolt: involucellatus, a, um.
Toklált: involucratus, a, um.
Toklász: arista, ae.
Toklászka: aristella, ae.
Toklászolt: aristatus, a, um.
Tokod: stipula, ae. l. Köntő, Suprekeres.
Tokmány: theca. l. Tok.
Tokorcza: thecium, ii.
Toktyú: theca (mohoknál).
Tokvivöncz: thecaphorum, i.
Toldalék: appendiculum, i.
Toldolt: auctus, a, um.
Toll: penna, ae. l. Talú.
Tollag: pennula, ae. l. Talúcza.
Tollalt l. Talúlt.
Tollalvást l. Talúlag.
Tollatlan l. Talútlan.
Tollféle: pennaveus, a, um.
Tollhorda: penniger, a, um.
Tollineges: penninervis, — ius, a, um.
Tompa: obtusus, a, um. l. Buta.
Tompácska: obtusiusculus, a, um.
Tompafejű: amblocephalus, a, um.
Tompaszögű: obtusangulus, a, um.
Tompor: trochanter, ris, fulcrum femorale.
Tompordék: —
Tonka: retusus, a, um. l. Hökkölt, Hökkölt.
Topolcs: palma, ae. l. Tenyér.
Topolcsúlt: palmatus, a, um.
Topolyzöld: populeus (color).
Topor: plantula, ae, arolia.
Tor: thorax, stethidium, ii.
Tori: thoracicus, a, um.
Tortyú: thoracotheca, cytotheca.
Torkolat: faux, cis. l. Nyeldek.
Torlott: conglomeratus, a, um. agglomeratus.

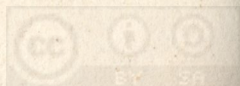
- Tornyolt:** turritus, a, um.
Torok: iugulum, i.
Torokkúpa: fossa iugularis.
Toromba: cacumen, nis.
Torongy: caruncula, ae. l. fityma, pityma.
Torzok: vibrissae.
Tojás: ovum, i. l. Pete.
Tojásdad: subovalis, e.
Tojási: ovalis, e.
Tojásszék: vitellus ovi.
Tojásszéki: vitellinus, a, um.
Tojásult: ovatus, a, um.
Tojnok: ovipositor, aculeus depositorius.
Tojó: oviparus, a, um.
Tojorú; oviformis, e.
Több —: pleio —.
Többlevelű: pleiophyllus, a, um.
Többtermékű: pleiocarpus, a, um.
Töbörgő: strebens, tis. l. Suhogó.
Tőgy: mamma abdominalis.
Tőgyelt, tőgyült: mammatus, a, um.
Tök: testiculus, i. l. Here, Mony.
Tőke: caudex, cis.
Tőkeféle: caudicinus, a, um.
Tőkei: caudicalis, e.
Tökélyes: perfectus, a, um.
Tökélyetlen: imperfectus, a, um.
Tökféle; cucurbitaceus, a, um.
Tökocsány: scapus, i.
Tökocsányi: scapealis, e.
Tökocsánytalan: exscapus, a, um.
Tölcsér: infundibulum, i.
Tölcsérörű: infundibuliformis, e.
Tölgyes: quercetum. l. Cseres.
Tölony, tölemény: prosenchyma.
Tömeg: massa, ae. l. Gyurma.
Tömkeleg: labyrinthus, i.
Tömkelegörű: labyrinthiformis, e.

- Tömlőke:** *cistella*, ae.
Tömöly, tömemény: *diachyma*.
Tömött: *farctus*, a, um.
Tönk: *stipes*, itis. l. Csutka.
Tönkölt: *stipitatus*, a, um.
Töpör, töpörödött, töpött: *scariosum*. l. Asszá.
Tó. l. Töv.
Tör: *mucro*, nis, l. Tőrök.
Tör: *fractura*, ae. l. Töret.
Töredék: *fractura*, *fragmentum*, i.
Töredékeny: *fragilis*, e.
Tőrékeny. l. Töredékeny.
Törekes: *acerosus*, a, um. l. Csereklyér.
Töret: *fractura*, ae. l. Tör.
Törköny: *turquoise*.
Törkönyféle: *turcinus* (color) = zöldeskék.
Törlap: *planum fracturae*.
Törlött: *lituratus*, a, um. l. Törült.
Törlet. l. Törület.
Törpe: *nanus*, a, um. *pumilus*, a, um.
Tőrök: *mucro*, *Zuspitzung*. l. Tör.
Tőrökély: *margo mucronis*.
Tőröklap: *planum mucronis*.
Tőrökölt: *mucronatus*, a, um. l. Törölt.
Tőrökzet. l. Tőrök.
Törölt: *mucronatus*, a, um. l. Tőrökölt.
Tört: *fractus*, *infractus*, a, um.
Törület: *litura*, ae.
Törült. l. Törlött.
Törzsök: *stirps*, *cormus*.
Törzsökgyök: *radix stirpata*, — *rhizomatoidea*, *rhiza*.
Törzsökölt: *stirpatus*, a, um.
Törzsökös: *cormosus*, a, um.
Töv: *radix primaria*, *corpus radiceis*.
Tővedző: *radicans*.
Töves: *radicosus*, a, um.
Tövi: *radicalis*, e.
Tövis: 1. *spina*, ae. 2. *aculeus*, i. l. Peczek.

- Tövisedő: spinescens, tis.
 Tövises: spinosus, a, um, senticosus, a, um.
 Tövishorda: acanthophorus, a, um.
 Tövisinegű: spininervis, — ius.
 Töviske, töviske: spinula, ae.
 Túlérő: prominens. l. Dűledt, Kiemelkedő.
 Tulokszemörű: buphthalmoides.
 Túr: callus. l. Havadály.
 Turbok: spatha, ae. l. Bulya, Bugyola.
 Túros: callosus, a, um. l. Havadályos.
 Turjány; palus cespitosa. l. Ingovány.
 Tuskó, tusok: truncus, caulis arboreus.
 Tusoki: truncalis, e.
 Tűi; acicularis, e.
 Tűképi: acuformis, capillaris, e.
 Tükör: speculum, i.
 Tükörfolt: macula specularis.
 Tüköri: specularis, e.
 Tülki: corneus, a, um.
 Tülök: cornu, u. l. Szarú, Szarv.
 Tündöklés: das Schillern.
 Tündöklő: schillernd.
 Türkényi: ammoniacalis, e.
 Tüskehorda: echinophorus, a, um.
 Tüskeröpű: acanthopterygius, a, um.
 Tüskölt: echinatus, a, um.
 Tüsök: echinus, i.
 Tüszű: lorica, ae. l. Övd, Öved.
 Tűzi: igneus, a, um.
 Tüzönczlapony: pyritoöder.
 Tűzvörös: igneus (color).
 Tyú, tyű: theca. l. Tok, Tokmány.
 Tyüvedék: thecidium, ii.

A' műszavak' közül némelyek' magyarázatja
itt következik.

Bungatyúk: alae insectorum (Rov. Állt.)¹

azon lemezes részek, mellyek' segítségével a' rovarak repülnek. Ezek kétfélék:

I. *Hüvelyröpök: coleoptera*, l. e. (lásd e' szavat) — a' két, kemény, tülökféle, merevény, medenczörű, föni repülősi eszközök együttvéve, mellyek a' hol jelen vagynak, a' valódi szárnyakat egészen vagy féligmeddig fődözik. Ezek neveztetnek:

1. *Röptyűk*-nek: *elytra*, l. e.

mellyek a' bungatyúk egyenként értve.

2. *Félröptyűknek: hemielytra*, l. e.

mellyek szinte bungatyúk egyenként véve, hanem alkotások különböző, t. i. részint röptyűi, részint szárnyi.

3. *Takarók*-nak: *tegmina*, l. e.

mellyek idomja' röptyűi (röptyűformák), alkotásuk pedig szárnyi.

II. *Szárnyak: alae*. l. e. (lásd ezt)

1. első, elődi, felső sz: a. *anticae*; *primores*, *superiores*. l. Szárny;

2. hátulsó, utó-, alsó, másod sz: a. *posticae*, *inferiores*, *secundariae*.

Szoborcs: rhachis, axis (Auct.), *stylidium, cionium* (Petermann) Fűv.²

a' fűvirágnak gerincze v. tengelye, mellyből több fűvirágocskák erednek. A' szoborcs több czikkekre oszlik, t. i. a' fűvirágzat' vagy a' kalász' gerinczéből ered a' fűvirág egy vékony alappal = *Szoborcsalap*; innen hamar vastagodva egy csomócskává válik, mellynek teje be van horpadva 's elfintúlva = *Szoborcsláb*; ezen horpadatból ismét vékony alappal egy másik, a' most leírthoz hasanló rész ered, 's így több egyik a' másiktól, mellyek öszvesen neveztetnek *Szoborcs*-nak. A' leg-

¹ az Állattanban.

² a' Fűvészetben.

alsó csomócskából ered az ondó; a' másodikból, harmadikból 's így tovább a' pelyűk. — A' pelyűkközi köz: *Göcsközikének* v. *Göcsördnek* = *internodiolum* hivatik, minthogy az két csomócska között esik.

Szoborcsalap: *stylobasis*, *cionobasis* (Petermann) — így nevezi Petermann azon vékony részt, mellynél fogva a' fűvirág a' föntebbi czikkelyben említett horpadatba ízül.

Szoborcs láb: *cyathium* (Trinius), *stylobates*, *cionobates* (Petermann) —

első göcsközikéje (l. f.) a' szoborcsnak, mellyből ez nő föl: gyakran fölötte kurta; rendesen kivájt tetejű.

Fűvirág: *flos glumaceus*, *spicula*, *locusta* (Auct.) *achnanthus* (Petermann) Fűv. —

a' füveknél egymást hüvelyező, többnyire kétsorú levélforma részek, mellyek a' virági részeket fődik. — Ezen levélféle részeknek a' fűvészek saját neveket adtak ugyan, de sokan azon neveket öszve-vissza cserélgették (l. Ondó, Pelyű, Lengy 's a' tb.) Linné a' többi virágok' hasonlatosságánál fogva a' legkülső levelkét: calix-nak (csésze), az ezen belülit: corollá-nak (párta — Bugát) a' legbelsőt: squamæ nectarii-nak (édely' pikkelyei) nevezte; mások máskép'. Magyarúl ezen részek, hogy minden másoktól megkülönböztessenek, saját neveket kaptak.

A' fűvirág' részei:

1. *Ondó*: calyx etc.

a, b. Ondóczák v. ajárok: valvae etc.

2. *Pelyű*: corolla etc.

a, b. Pelyűczék, v. ajcsok: valvulae etc.

3. *Lengy*: nutarium etc.

a. b. Lemerek: squamæ etc.

Szörök: *pili* (Auct.) Fűv.

henger- v. fonálorú, vékony, csökés, átlátszó, hosszabb-kurtább nyúlványai a' hámnak.

A) A' szörök belső alkotásukra nézve Bischoff és mások szerint —:

1. ülők: sessiles (Bischoff), impositi (Nees v. Esenbeck) lymphatici (Auct.), eglandulosi (De Candolle), —
 ha közvetlen a' hámból erednek 's csak egy vagy egyféle sejtekből alkotvák;

2. sámoltak: suffulti (Bischoff), bullosi, basilati (Mirbel), excretorii (De Candolle), —

ha hagymából erednek. A' hagyma (bulbus — Link) apróbb sejtekből áll, 's vagy a' hámból vagy a' kéreg' egy részéből alkotott;

3. mirígyhozák: glanduliferi, glandulosi (De Candolle), —

ha csúcscsokon egy mirígy látszik.

B. Bélyegeik.

1. Egyszerűek: simplices —
 egyetlenegy hosszadt sejtéből alkotvák.

2. Pókhálórúk: arachnoidei —
 hosszúak, 's mint a' pókháló a' növény' valamely, részének fölepét (superficies — Czuczor) befödök.

3. Capitati: fejültek —
 csúcscsokon egy vastagabb részszel, melyet a' kiszélesedett sejt képez.

4. Öszvetettek: compositi —
 több sejtekből alkotvák. 's tb. 's tb. 's tb.

Szórók: pili (Auct.) Állt.
 igen finom, hajlékony, görgeteg nyúlványai az állati test' fölepének.

Bélyegeik idomokra nézve:

1. Hengeresek: cylindrici.

2. Bodorok, bodortak: undulati.

3. Öszvenyomottak: compressi.

4. Hornyoltak: sulcati —

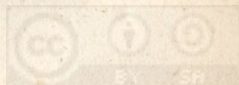
hosszant egy barázdával.

5. Gyűrültek, annulati —

több különböző gyűrűből állanak.

6. Göcsösök: nodosi.

7. Pilláltak: ciliati —

oldalt más kisebb szőrökkel pillakép megrakvák. Ezen szőröket nevezik: *többszerű v. öszvetett szőröknek: pili v. crines compositi.*

Szőrcsillag: stella pilorum — Állt.

azon hely az állati testen, hol a' szőrök egy pontból kerengve minden felé szétterülnek.

Szőrhoza: pilifer, a, um.
kevés egyes szőrökkel benőtt.

Szőrös: pilosus, a, um.
tele szőrökkel.

Ábra: figura (Naumann) Ásv.¹
terült v. sík, bizonyos vonalak által különböző irányban kerített tér. Ez:

1. Szabályos: regularis —
ha egyenoldalú és egyenszögű;
2. Félszabályos: semiregularis —
ha egyenoldalú, hanem csak másalva egyenszögű.
A' félszabályos ábrának mindig egyenlő oldalszáma van p. o. 6, 8, 12's tb.; ha 6, neveztetik: két háromszögnek = ditrigonum; ha 8: kétnégyszögnek = ditetragonum; ha 12: kéthatszögnek = dihexagonum.
3. Elsőfajúak v. négyszögiek: tetragonales, Figuren der ersten Art, —
mellyekben vagy mellyek körül négyszögöket lehet vonni.
4. Másodfajúak v. hatszögiek: hexagonales, Figuren der zweiten Art, —
mellyekben vagy mellyek körül rendes háromszögöket vagy hatszögöket lehet írni.
5. Dülényiek v. harmadfajúak: rhombicae, Figuren der dritten Art, —

¹ Az Ásványtárban.

mellyekben vagy mellyek körül dülényeket (rhom-
bi) —

6. Dülörűek v. negyedfajúak: rhomboidales, Figu-
ren der vierten Art, —

mellyekben vagy mellyek körül csak dülöröket
(rhomboide) lehet vonni.

Áljegőczék: pseudocrystalli, Pseudomorphosen —

olly ásványok, mellyek eredetileg más ábrát visel-
nek; hanem olly hézagban keményedtek meg, mellyet
az előtt egy, onnan valamikép' kiveszett, jegőcze fog-
lalt el; mi miatt amaz ennek ábráját veszi föl.

Szerk: structura, fractura fissa (Reisinger), *der
gespaltene Bruch* (Werner), *crystallinischer Bruch, das
Gefüge*, —

azon sajátága a' jegőczei ásványnak, mellynél
fogva bizonyos irányban erővel széthasítva, téres lapú,
szabályos darabokra hull szét, 's mindenik darab az
egészhez hasonló módon osztathatik még apróbbakra. —
A' jegőczei ásvány' széthasításával támadt lapok: *Szerk-
lapoknak = Structurflächen* l. e., a' darabok magok: *Ha-
sadványoknak = Theilungstücke* l. e. neveztetnek.

1. *Jegyzés.* Az ásványok belül ritkán egyszerű, de
többnyire többes, bizonyos szögök alatt egymást vágó,
eredeti irányok szerint, apróbb, szabályos részekből
többé-kevésbé nyilvánosan vagnak alkotva. Mindenik
illy irányban többé-kevésbé hasad az adott föltételek
mellett az ásvány, 's többé-kevésbé sima, fényes lapo-
kat mutat. —

2. Werner szerint a' *szerk* a' *törethez* (*fractura*)
tartozik.

A' szerklapok' és hasadványok' méretjeinek (di-
mensio l. e.) nagysági különbségeire nézve az újabb írók
háromféle *szerket* különböztetnek meg: a' *lemezest, su-
garast 's rostost*¹.

¹ Werner' *pálás törete: fractura schistosa* az újabbak
szerint is a' *törethez* tartozik.

A. Lemez-es Szerk: blätterige Structur, blätteriger Bruch (Werner) —

az, mellynél a 'szerklap' szélessége és hossza majdnem egyenlő, téres és fénylő; hasadványai leginkább szabályosak 's terjedtek. Ez:

I. Terjére nézve: nagylemezű, grossblätterig —

ha sok, nagy lemezek vagynak öszve csoportozva.

2. Kislemezű: kleinblätterig, schuppig blätterig

ha egymástól könnyen elváló, rendetlenül egymás mellett fekvő lemezekből áll.

II. Tökélyjére nézve:

1. Legtökélyesebb lemezű: höchst vollkommen blätterig, —

a' szerklapok legnyilvánosabbak, egyenlően simák és tükörfényesek.

2. Tökélyes lemezű: perfecte lamellosa, vollkommen blätterig, —

a' szerklapok simácskák és fénylők.

3. Tökélyetlen lemezű: unvollkommen blätterig. 's tb. 's tb. 's tb.

DR. PÓLYA József.

